

УДК 634.0.2

Код UPOV: FRAXI_ANG

Методика

проведення експертизи сортів виду ясеня вузьколистого (*Fraxinus angustifolia* Vahl)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Fraxinus angustifolia* Vahl.

2. Необхідний рослинний матеріал – дерева чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять дерев чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак. Стадію розвитку позначено номерами і описано у поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 дерев.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх Описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або

дуже слабко варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 18).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак

7. Таблиця ознак сортів ясеня вузьколистого

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) PQ	Дерево: форма крони VG 1	колоноподібна	1	
		пірамідальна	2	
		овальна	3	
		куляста	4	
2. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (*) QN	Дерево: стовбур до першої скелетної гілки за висотою MG 1	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
4. PQ	Дерево: забарвлення кори VG 1	сіре	1	
		коричнєве	2	
		червонувато-буре	3	
5. (+) QN	Дерево: тріщини за глибиною MS	мількі	3	
		середні	5	
		глибокі	7	
6. QN	Пагін <u>поточного</u> року: за довжиною MS 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
7. PQ	Пагін <u>поточного</u> року: забарвлення VS 3	оливкове	1	
		сіро-коричнєве	2	
		червонувато-буре	3	
8. (+) QN	Листок: за довжиною MS 1	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
9. QN	Листок: за шириною MS 1	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
10. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 3	слабка	1	
		помірна	2	
		сильна	3	
11. (*) QN	Листок: кількість листочків MG 1	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
12. QL	Листочок: зубчастість VG 1	відсутня	1	
		наявна	9	
13. (+) PQ	Листочок: форма основи VG 1	гостра	1	
		гостро-овальна	2	
		округла	3	

1	2	3	4	5
14. (+) PQ	Листочок: форма верхівки VG 1	загострена	1	
		гостро-овальна	2	
		округла	3	
15. QL	Листочок: глянсуватість верхнього боку VG 1	відсутня	1	
		наявна	9	
16. PQ	Листочок: форма VG 3	ланцетна	1	
		яйцевидна	2	
17. (+) QN	Рахіс: за довжиною MS 1	дуже короткий	1	
		короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
		дуже довгий	9	
18. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки MS, 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
19. (+) PQ	Верхівкова брунька: форма VS, 3	конусна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	
20. QL	Квітка: оцвітина VS 4	наявна	1	
		відсутня	9	
21 PQ	<u>Тільки для сортів з наявною оцвітиною.</u> Квітка: тип VS 4	простий	1	
		повний	2	
22. (+) QN	Крилатка: за довжиною MS 5	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
23. PQ	Крилатка: форма верхівки VS 5	гостра	1	
		тупа	2	
		виймчаста	3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ясеня вузьколистого

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Цвітіння
5	Плодоношення

До 1. Дерево: форма крони.

1

Колоноподібна

2

пірамідальна

3

овальна

4

куляста

До 2. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 10; середнє – 10–15; високе – понад 15

До 5. Дерево: тріщини за глибиною.

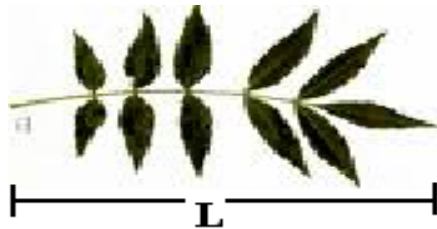

3
Мілкі

5
середні

7
глибокі

До 8. Листок: за довжиною, см.

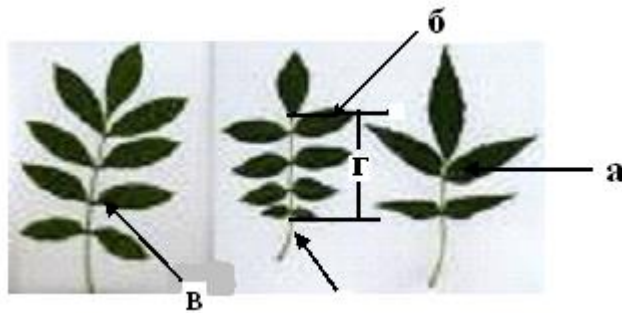
До 13. Листочок: форма основи, в.

До 14. Листочок: форма верхівки, б.

До 15. Листочок: глянсуватість верхнього боку, а.

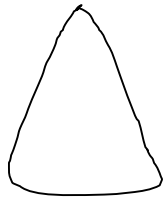
До 16. Листочок: форма, а.

До 17. Рахіс: за довжиною, г.

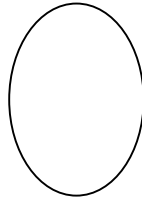
До 19. Верхівкова брунька: форма.

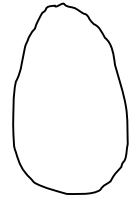
1

Конусна

2

овальна

3

яйцеподібна

До 22. Крилатка: за довжиною, см.

Короткий – до 2,5; середній – 2,5–3,5; довгий – понад 3,5.

9. Література

1. Доброчаєва, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаєва, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоциоцентр. – 1999. – С. 243.
2. Прокудин Ю. Н. и др. – 1 изд. Киев: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 243.